

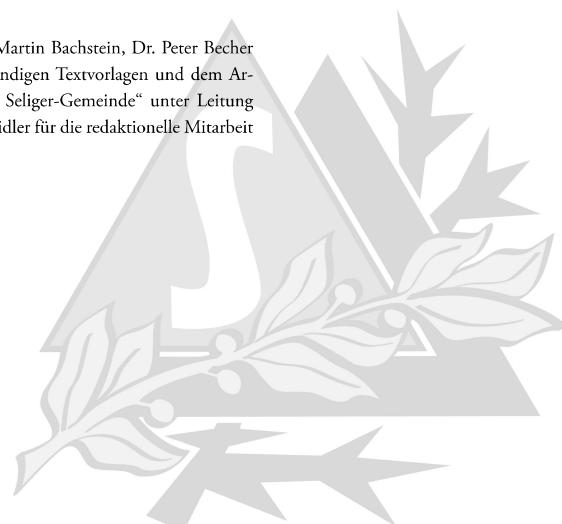
VORWORT

Die Wirklichkeit des gemeinsamen Europas ist heute weit fortgeschritten, so dass sich eine Vielzahl historischer Fragen neu stellt und auch auf reges Interesse stößt. Dazu gehören die Thematik der Vertreibungen, die Geschichte der Arbeiterorganisationen und die vierzigjährige Teilung Europas.

Die sudetendeutsche Sozialdemokratie, der diese Ausstellung gewidmet ist, liefert dazu erstaunliche und beispielhafte Einsichten aus der deutsch-tschechischen Geschichte. Denn sie war Teil der Konfliktgemeinschaft vor dem Ersten Weltkrieg und in der ersten Tschechoslowakischen Republik. Sie musste die durch Hitlerdeutschland verursachte Katastrophe hinnehmen, zuerst als Vertreiber des tschechoslowakischen Staates gegen Henlein und Hitler und dann als Opfer der Vertreibung bzw. der mehr oder weniger zwangswise Aussiedlung aus der ČSR. Sie integrierte sich nach dem Zweiten Weltkrieg in die deutsche Gesellschaft und unterstützte die Entspannungspolitik Deutschlands.

Im Mittelpunkt der Ausstellung und des dazugehörigen Katalogs steht der Erfahrungsschatz der sudetendeutschen Arbeiterbewegung. Auf vierzig Bildtafeln sind Dokumente, Stationen und Hintergründe aus der Geschichte der sozialdemokratischen Arbeiterpartei Österreichs, der Deutschen Sozialdemokratischen Arbeiterpartei der ČSR und der Seliger-Gemeinde versammelt. Im Katalog sind Erläuterungen zu den einzelnen Tafeln und außerdem eine zusammenfassende Geschichte der sozialdemokratischen Bewegung zu finden.

Abschließend möchte ich Dr. Martin Bachstein, Dr. Peter Becher und Olga Sippl für die sachkundigen Textvorlagen und dem Arbeitskreis „Von der DSAP zur Seliger-Gemeinde“ unter Leitung von Karl Garscha und Peter Heidler für die redaktionelle Mitarbeit danken.

PŘEDMLUVA

Existence společné Evropy je dnes už velmi progresivní, takže vystavá nespoušt nových historických otázek a také vzniká čilý zájem o věc. K tomu patří tématiky odsunu, historie dělnických organizací a čtyřicetileté rozdělení Evropy.

Sudetoněmecká sociální demokracie, které je tato výstava věnována, tomu dodává pozoruhodné a příkladné náhledy z česko-německé historie, neboť byla částí konfliktu společenství před první světovou válkou a za první republiky v Československu. Sociální demokraté museli přijmout neštěstízpůsobené Hitlerovým Německem, nejdříve jako obhájci československého státu proti Henleinovi a Hitlerovi, poté jako oběti odsunu, resp. Méně nebo více nuceného vystěhování z ČSR. Sudetoněmecká sociální demokracie se po druhé světové válce začlenila do německé společnosti a podporovala uvolněnou politiku v Německu.

Středobodem výstavy a příslušného katalogu jsou cenné zkušenosti sudetoněmeckého dělnického hnutí. Na čtyřiceti tabulích jsou shromážděny dokumenty, postoje a pozadí z historie sociálně-demokratické dělnické strany Rakouska, Německé sociálně-demokratické strany dělnické v ČSR a organizace Seliger-Gemeinde. V katalogu najdete vysvětlivky k jednotlivým tabulím a kromě toho také souhrnnou historii sociálně-demokratického hnutí.

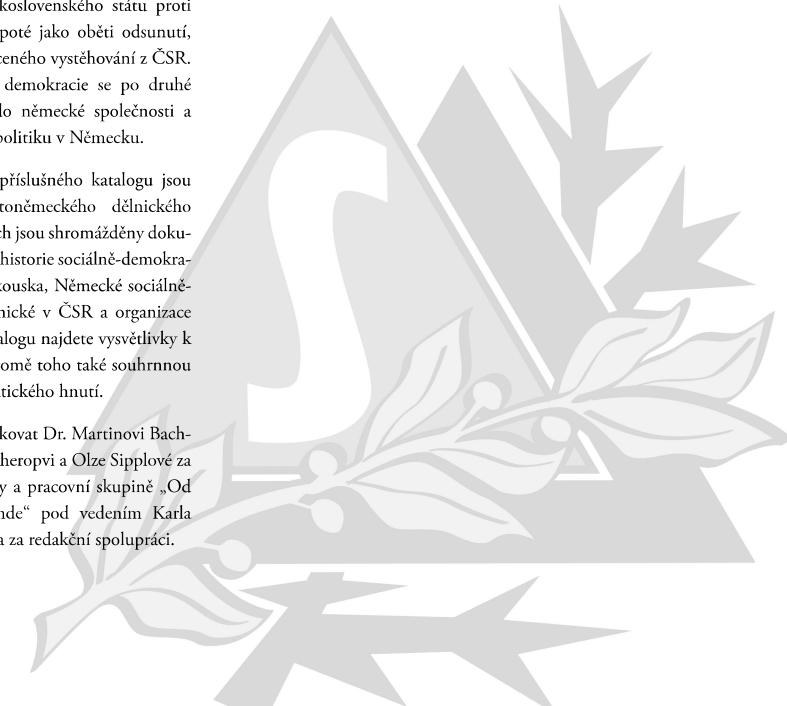
Na závěr bych chtěl poděkovat Dr. Martinovi Bachsteinovi, Dr. Peterovi Becherovi a Olze Sipplové za odborné textové předlohy a pracovní skupině „Od DSAP k Seliger-Gemeinde“ pod vedením Karla Garscha a Petra Heidlera za redakční spolupráci.

Mě zvláštní poděkování ale patří panu Horstu-Peterovi Schulzovi, bez jehož obrazové rešeře v Seligerovu archivu v Friedrich-Ebert-Stiftung by tato výstava vůbec nevznikla. Mimoto bych také rád poděkoval městskému archivu v Geretsriedu za povolení zveřejnit některé obrazy na výstavě a v katalogu. Za fotografie děkuji Güntherovi Gebauerovi, Katharině Graderové, Otto Kögléri a Ernstu Raimovi.

Selb 2009

Pit Fiedler

GRUSSWORT

Albrecht Schläger

Noch vor zehn Jahren war die Zahl derer, die sich für die Geschichte der Vertriebenen interessierten, sehr gering. Doch in der Zwischenzeit haben Fernsehserien mit hohen Einschaltquoten, viele Buchveröffentlichungen und die Diskussion um die Stiftung Flucht, Vertreibung, Versöhnung in Berlin die verdrängte Thematik in die Mitte der Diskussion gerückt. Es ist deshalb folgerichtig, wenn die Seliger-Gemeinde den sudetendeutschen Sozialdemokraten eine Ausstellung samt zugehörigem Katalog widmet: „Von der DSAP zur Seliger-Gemeinde.“

Nach dem 1. Weltkrieg kämpfte vor allem Josef Seliger für das Selbstbestimmungsrecht der Deutschen in dem neuen Staat Tschechoslowakei. In Teplitz wurde unter seiner Führung Ende August 1919 die DSAP (Deutsche Sozialdemokratische Arbeiterpartei) gegründet, die bei den nächsten Wahlen hervorragende Ergebnisse erzielte. Nach seinem frühen Tod 1920 wurde Dr. Ludwig Czech, Brünn, zum Parteivorsitzenden gewählt, der seit 1929 einige Jahre der Regierung in Prag angehörte. 1938, als der Nationalsozialismus sich anschickte, Europa und die ganze Welt mit Krieg und Terror zu überziehen, wurde er durch Wenzel Jaksch abgelöst. Dessen Warnung vor einem Anschluss der deutschsprachigen Gebiete Böhmens, Mährens und österreichisch Schlesiens an das national-

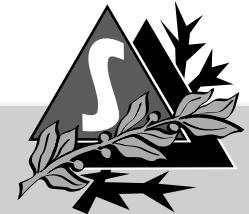
sozialistische Deutsche Reich stießen bei den verblendeten Massen auf taube Ohren. Wieder gab es für die Sudetendeutschen kein Selbstbestimmungsrecht, sondern Zwangsanschluss. Infolge der Naziherrschaft mussten zigtausende Sozialdemokraten ins Exil oder sie wurden in die Konzentrationslager eingeliefert, wo sie gequält und zum Teil ermordet wurden, wie u.a. der frühere Parteivorsitzende Dr. Ludwig Czech.

Nach dem Krieg teilten die sudetendeutschen Sozialdemokraten das Schicksal der Vertreibung mit über drei Millionen Landsleuten. Mit ihrem „unsichtbaren Vertriebungsgepäck“ - dem unbeugsamen, wachen und hellen Geist, dem umfangreichen Wissen und den einfühlenden Herzen - bauten die Sudetendeutschen das zerstörte Deutschland mit auf und hatten einen hohen Anteil an dem von der Welt bestaunten Wirtschaftswunder.

Aus dem Exil gekommen, bewirkte Wenzel Jaksch u.a. als Bundestagsabgeordneter viel für seine Landsleute, aber auch für das ganze Deutschland. 1951 wurde die Seliger-Gemeinde als Gesinnungsgemeinschaft gegründet, benannt nach dem verdienstvollen ersten Vorsitzenden der DSAP. In Bayern wird - neben vielen engagierten Landsleuten - vor allem der ebenfalls aus dem englischen Exil zur neuen Sozialdemokratie hinzugestraßen, langjährige Bundesvorsitzende Volkmar Gabert unvergessen bleiben. Er brachte als bayerischer Landesvorsitzender und Fraktionsvorsitzender im Bayerischen Landtag die BayernSPD zu ihrer größten Blüte. Bei den Landtagswahlen 1966 erreichte die SPD 35,8 %. Es war das beste Ergebnis aller Zeiten.

Als Doppelspitze im Bundesvorsitz der Seliger-Gemeinde wollen wir im Sinne unserer früheren Vorsitzenden wirken, damit die große Tradition der sudetendeutschen Sozialdemokraten aufrecht erhalten bleibt. Die Ausstellung und der Katalog sind zur Darstellung dieses hohen Vermächtnisses ein geeigneter Weg.

Albrecht Schläger, MdL a.D.
Dr. Helmut A. Eikam
Bundesvorsitzende

ÚVOD

Ještě před deseti lety byl počet těch, kteří se zajímali o historii odsunutých Němců, velmi malý. Ale mezičí televizní seriály s vysokou sledovaností, mnoho vydání nových knih a diskuse na téma Útěky, vyhnání, usmíření v Berlíně posunuly tuto potlačenou tématiku do středu zájmu.

Je proto nasnadě, že organizace Seliger-Gemeinde věnuje sudetoněmeckým sociálním demokratům výstavu (i s příslušným katalogem) s názvem „Od DSAP k Seliger-Gemeinde“.

Především Josef Seliger bojoval po první světové válce za právo na sebeurčení Němců v novém československém státě. V Teplách byla pod jeho vedením založena na konci srpna 1919 založena DSAP (Německá sociálně demokratická strana dělnická), která u nejbližších voleb dosáhla skvělých výsledků. Po jeho předčasné smrti v roce 1920 byl předsedou strany zvolen Dr. Ludwig Czech z Brna, který od roku 1929 byl několik let v Praze členem vlády. V roce 1938, kdy se socialismus chystal ovládnout Evropu a celý svět válkami a terorem, byl Ludwig Czech nahrazen Wenzellem Jakschem. Včetně jeho varování před připojením německy mluvících oblastí Čech, Moravy a rakouského Slezska k nacistické Německé říši byly ale zaslepěny davy hluché. Opět tu nebylo pro sudetské Němce žádné právo na sebeurčení, místo toho přišlo násilné připojení.

V důsledku nacistické moci museli desetitisíce sociálních demokratů odejít do exilu nebo byli deportováni do koncentračních táborů, kde byli týráni a z části vyvrážděni, mezi nimi byl také dřívější stranický předseda Dr. Czech.

Po válce už sdíleli sudetoněmečtí sociální demokraté svůj osud s více než třemi miliony odsunutých krajanů. S jejich „neviditelným zavazadlem každého vyhnance“ - nezlovným, čílým a bystrým duchem, obsáhlými vědomostmi a empatickým srdcem - spoju sudetští Němci opět budovali zničené Německo a měli také velký podíl na světě obdivovaném hospodářském zázraku.

Když se vrátil z exilu, udělal toho Wenzel Jaksch jako poslanec spolkového sněmu (mimo jiné

Dr. Helmut A. Eikam

mnoho pro své krajané, ale také pro celé Německo). Organizace Seliger-Gemeinde byla založena v roce 1951 jako společenství lidí se stejným přesvědčením, pojmenované po zasloužilém prvním předsedovi strany DSAP. V Bavorsku nebude zapomenut vedle mnoha angažovaných krajanů, především také dlouholetý spolkový předseda Volkmar Gabert, který se rovněž z anglického exilu přidal k nové sociální demokracii v Německu. Jako bavorský zemský předseda a předseda frakce v bavorském zemském sněmu přivedl bavorskou Sociálnědemokratickou stranu Německa (SPD) k velkému rozkvetu. Při volbách do zemského sněmu v roce 1966 získala SPD 35,8 % hlasů. To byl nejlepší výsledek všech dob.

Jakožto dvojitý vrchol spolkového předsednictva bychom chtěli v naší činnosti pokračovat podle předobrazu našich dřívějších předsedů tak, aby zůstala zachována tradice sudetoněmeckých sociálních demokratů. Výstava a katalog jsou vhodným prostředkem ke znázornění tohoto velkého odkazu.

Albrecht Schläger, MdL a.D.
Dr. Helmut A. Eikam
Spolkový předsedové